3. Artikel 65, lid 2, van het Statuut, is niet in die zin te verstaan dat de Raad niet binnen twee maanden nadat zich een aanzienlijke wijziging van de kosten van levensonderhoud heeft voorgedaan, tot aanpassing van de coëfficiënten zou hebben over te gaan. 's Raads bevoegdheid wil zeggen dat de Raad heeft vast te stellen of de kosten van levensonderhoud aanzienlijk zijn gestegen en, zo ja, daaruit de consequenties heeft te trekken. Een andere uitlegging zou indruisen tegen de bedoeling van de betrokken bepaling, waarmede men aan alle ambtenaren, ongeacht de plaats waar zij tewerkgesteld zijn, evenveel koopkracht heeft willen verzekeren.

In de gevoegde zaken 532, 534, 567, 600, 618 en 660/79,

1. J. AMESZ, wonende te Cocquio (Varese), Italië, via Carnisio 28,
2. R. BAUCH, wonende te Angera (Varese), Italië, via Matteotti 13,
3. J. FLAMM, wonende te Ranco (Varese), Italië, via Grazia Deledda,
4. H. HOFFMANN, wonende te Taino (Varese), Italië, via Cervino 2,
5. H. KNOEPPEL, wonende te Cadrezzate (Varese), Italië, via Matteotti 116,
6. H. NIJMAN, wonende te Varese, Italië, via Corridoni 55,

vertegenwoordigd door B. Potthast en H. J. Rüber, advocaten te Keulen, bijgestaan door E. Steindorff, hoogleraar te München, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij de advocaat V. Biel, gevestigd aldaar, rue des Glacis 18A,

verzoekers,

tegen

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN, te dezen vertegenwoordigd door J. Pipkorn, lid van de juridische dienst, als gemachtigde, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij O. Montalto, Bâtiment Jean Monnet, Kirchberg,

verweerster,

betreffende de in het verzoekschrift geformuleerde conclusies,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE (Eerste kamer),

samengesteld als volgt: A. O'Keeffe, kamerpresident, G. Bosco en T. Koopmans, rechters,

advocaat-generaal: F. Capotorti
griffier: P. Heim

het navolgende

ARREST

De feiten

De feiten en de door partijen schriftelijk voorgedragen conclusies en argumenten kunnen worden samengevat als volgt:

I — Feiten en schriftelijke behandeling

1. De relevante verordeningen

In de onderhavige zaak zijn de volgende verordeningen relevant:

a) In de tot 31 maart 1979 geldende versie bepaalde artikel 63 Ambtenarenstatuut:

„De bezoldiging van de ambtenaren wordt uitgedrukt in Belgische franken. Zij wordt uitbetaald in de valuta van het land waar de ambtenaar zijn functie uitoefent. De bezoldiging, uitbetaald in een andere valuta dan de Belgische frank, wordt berekend op basis van de pariteiten zoals door het Internationale Monetaire Fonds aanvaard, die op 1 januari 1965 van kracht waren."

Deze pariteit bedroeg onder meer BFR 12,50 voor één DM en BFR 8 voor LIT 100.

Overeenkomstig artikel 17 van bijlage VII bij het Statuut kan een ambtenaar vragen dat een deel van zijn inkomen regelmatig of bij uitzondering wordt overgemaakt naar een ander land dan dat waar hij zijn functie uitoefent. Lid 4 van dat artikel, zoals het luidde tot 31 maart 1979, bepaalde dat die overmakingen moesten geschieden door bemiddeling van de instelling waartoe de ambtenaar behoorde „tegen de officiële koers op de dag van overmaking". Als „officiële koers" in de zin van deze bepaling werd beschouwd de laatste pariteit zoals door het IMF aanvaard, die niet was gewijzigd sinds 1 november 1969 (bijvoorbeeld BFR 13,66 voor één DM).

Nadat het internationale stelsel van vaste wisselkoersen, waarop deze bepalingen berustten, in 1971 was verdwenen, weerspiegelden die pariteiten steeds minder de koopkracht van de betrokken valuta's

en hun waarde op de wisselmarkt. De ambtenaren die geld lieten overmaken naar landen waarvan de valuta was opgewaardeerd ten opzichte van de bij het IMF aangemelde pariteiten, konden zo koerswinsten maken in vergelijking met de overmakingen tegen de gebruikelijke marktvoorwaarden.

Overeenkomstig de vóór 1 april 1979 heersende rechtstoestand moest de aanpassingscoëfficiënt van artikel 64 Ambtenarenstatuut, die een weerspiegeling is van de levensomstandigheden ter standplaats van de ambtenaar, worden toegepast op de gehele bezoldiging, met inbegrip van het gedeelte dat overeenkomstig artikel 17 van bijlage VII naar een ander land kan worden overgemaakt. Dit leidde tot een verhoging van de aanpassingscoëfficiënt voor de ambtenaren tewerkgesteld in landen zoals Italië, waar de valuta was gedevalueerd ten opzichte van de pariteiten van het IMF, en tot een verlaging van de coëfficiënten voor de ambtenaren die waren tewerkgesteld in landen waarvan de valuta tegenover de „IMF-pariteiten" in waarde was gestegen. Verzoeker stelt evenwel dat de aanpassingscoëfficiënt veel te weinig werd verhoogd. Zo zou de aanpassingscoëfficiënt voor Italië zijn verhoogd van 100 tot 146,9, terwijl de wisselpariteit van 12,5 lire tot 28 lire voor één Belgische frank zou zijn gedaald.

Pensioengerechtigden konden onder deze regeling bijzondere voordelen genieten. Indien zij verklaarden zich te zullen vestigen in een land met een gedevalueerde valuta, werd overeenkomstig artikel 82, lid 1, van het Statuut op hun pensioen de aanpassingscoëfficiënt voor dat land toegepast. Artikel 45 van bijlage VIII bij het Statuut bood hun de mogelijkheid die pensioenen te laten uitbetalen in de sterke valuta van hun land van herkomst of van de zetel der instelling waartoe zij behoorden. Deze situatie werd door advocaat-generaal Mayras aan de kaak gesteld in zijn conclusie in zaak 28/74 (Gillet, Jurispr. 1975 blz. 478).

Reeds in 1974 diende de Commissie bij de Raad voorstellen in om uit de regeling inzake de betaling van bezoldigingen en pensioenen de onvolkomenheden weg te werken die voortvloeien uit de verdwijning van het internationale stelsel van vaste wisselkoersen.

Het voorstel voor een verordening van de Raad houdende wijziging van het Statuut van 13 juni 1974 (PB C 88 van 1974, blz. 25) bevatte een nieuwe versie van artikel 17, lid 4, van bijlage VII bij het Statuut:

„De in lid 2 en lid 3 hierboven bedoelde overmakingen geschieden op basis van de in artikel 63, laatste alinea, van het Statuut bedoelde pariteiten; op de over te maken bedragen wordt de coëfficiënt toegepast welke verkregen wordt door deling van de aanpassingscoëfficiënt voor het land in welks valuta de overmaking geschiedt door de aanpassingscoëfficiënt welke is vastgesteld voor het land waarin de ambtenaar zijn standplaats heeft."

Op 1 april 1977 diende de Commissie bij de Raad een voorstel in voor een verordening houdende invoering van de Europese rekeneenheid (ERE) in het Statuut (PB C 99 van 1977, blz. 5). Dit voorstel werd verworpen door het Comité voor het Statuut, waaraan het was voorgelegd. De Raad won het advies in van het Europees Parlement en het Hof van Justitie. Bij resolutie van 7 juli 1977 (PB C 183 van 1977, blz. 55) keurde het Parlement het voorstel goed, en nam het akte „van de toezeggingen van de Com-

missie dat haar voorstellen geenszins de reële waarde van de bezoldigingen, pensioenen en andere vergoedingen van het personeel zullen aantasten". Ter vergadering had het inzake administratieve aangelegenheden bevoegde lid van de Commissie, de heer Tugendhat, verklaard: „... het door de Commissie ingevoerde stelsel is bedoeld om te komen tot een financiële neutraliteit, en ik meen dat het een gelijkheid van koopkracht kan realiseren. Wij willen in feite dat een ambtenaar van de Commissie met een bepaalde rang, of hij nu in Brussel, Luxemburg, Londen of om het even waar in de Gemeenschap werkt, in staat is, precies dezelfde hoeveelheid goederen te kopen als zijn collega elders in de Gemeenschap... Het probleem van de overmakingen houdt ook de Commissie bezig. Een voorstel tot wijziging van het Ambtenarenstatuut is momenteel in studie. Ik meen dat die wijziging niet later dan het onderhavige voorstel moet worden vastgesteld, en ik geloof dat ook op dat punt van enige bezorgdheid sprake is geweest."

Daar de Raad er in 1978 niet in slaagde het voorstel voor een verordening houdende toepassing van de Europese rekeneenheid (ERE) op de besluiten van de instellingen der Gemeenschappen van 6 oktober 1976 (PB C 271 van 1976, blz. 5) aan te nemen, beijverde de Commissie zich, gelet op de aldus ontstane toestand, de in het voorstel van 1 april 1977 beoogde actualisering van de wisselkoersen voor de bezoldiging der ambtenaren te verwezenlijken. In bijlage bij haar jaarlijks onderzoek (Rapport 1978) van het bezoldigingspeil (Doc. COM(78) 673 def. van 29 november 1978) deed de Commissie aan de Raad de volgende mededeling, waarover noch het Parlement, noch het Hof van Justitie, noch het Comité voor het Statuut werd geraadpleegd:

„... De eerste twee alinea's van artikel 63 worden als volgt gelezen: ‚De bezoldiging van de ambtenaar wordt uitgedrukt in Belgische franken. Zij wordt uitbetaald in de valuta van het land waar de ambtenaar zijn functie uitoefent. De bezoldiging uitbetaald in een andere valuta dan de Belgische frank, wordt berekend op basis van de wisselkoersen die gehanteerd worden voor de uitvoering van de algemene begroting der Gemeenschappen op ... (datum)'

De Commissie dringt erop aan dat de Raad vóór het einde van het jaar zijn goedkeuring hecht aan dit artikel en aan artikel 17 van bijlage VII zoals dit voortvloeit uit 's Raads werkzaamheden in het kader van de herziening van het Statuut...

(De)... verordening (zou) in werking (moeten) treden op 1 januari 1979,... (en) van toepassing (zijn) vanaf 1 april 1979. Voor de pensioengerechtigden wier netto financiële uitkeringen een vermindering ondergaan ten opzichte van de toepassing van het thans geldende stelsel zal de verordening evenwel eerst van toepassing zijn vanaf 1 oktober 1979..."

b) Op 21 december 1978 stelde de Raad verordening nr. 3085/78 vast, tot wijziging, met name wat de te gebruiken muntpariteiten betreft, van verordening nr. 259/68 tot vaststelling van het Statuut van de ambtenaren van de Europese Gemeenschappen en de regeling welke van toepassing is op de andere personeelsleden van de Gemeenschappen en van verordening nr. 2530/72, alsmede van verordening nr. 1543/73 betreffende bepaalde bijzondere maatregelen (PB L 369 van 1978, blz. 6). Deze verordening herhaalt de bewoordingen van de

mededeling van de Commissie van 29 november 1978 en neemt, wat betreft de aanpassingscoëfficiënt die op de overgemaakte bedragen moet worden toegepast, de formulering van het voorstel van 1 april 1977 over. De Raad heeft er evenwel aan toegevoegd: „Met ingang van deze datum wordt het verschil tussen de nettobedragen zoals die voortvloeien uit de toepassing van deze verordening, en die welke in de maand september 1979 worden ontvangen, met $^{1}/_{10}$ per maand verminderd." Als uitgangsdatum voor de berekening van de bezoldiging welke wordt uitbetaald in een andere valuta dan de Belgische frank op basis van de wisselkoersen die gebruikt worden voor de uitvoering van de algemene begroting der Gemeenschappen wordt 1 juli 1978 vastgesteld en er wordt op gewezen dat deze datum wordt gewijzigd bij het jaarlijks onderzoek van het bezoldigingspeil.

c) Tegelijkertijd met de actualisering van de wisselkoersen bracht de Raad bij verordening nr. 3086/78 van 21 december 1978 tot wijziging van de aanpassingscoëfficiënten die van toepassing zijn op de bezoldigingen en de pensioenen van de ambtenaren en andere personeelsleden van de Europese Gemeenschappen ingevolge de wijziging van de bepalingen van het Statuut betreffende de bij de toepassing van het Statuut te gebruiken muntpariteiten (PB L 369 van 1978, blz. 8), verandering in de waarde van de aanpassingscoëfficiënten voor de verschillende standplaatsen. Hiertoe gingen de Commissie en de Raad uit van een formule die ertoe moest leiden dat voor elke buiten België of Luxemburg tewerkgestelde ambtenaar de bezoldiging over de maand april 1979 op hetzelfde peil zou worden gehouden als die over de vorige maand. Niettemin had deze formule volgens verzoeker tot gevolg dat het beschikbare gedeelte van zijn bezoldiging met ongeveer 25 % afnam.

Voor de vaststelling van de in artikel 64 Ambtenarenstatuut bedoelde aanpassingscoëfficiënt hanteren de Raad en de Commissie sinds 1967 de volgende procedure om een vergelijking van het prijspeil tussen Brussel en de verschillende standplaatsen te maken. Het Bureau voor de Statistiek van de Europese Gemeenschappen noteert in samenwerking met de bevoegde nationale diensten regelmatig de prijzen van de goederen en diensten die worden beschouwd als representatief voor de uitgavenposten van de gezinnen der ambtenaren in de verschillende standplaatsen. Voor elke post wordt de verhouding berekend tussen de prijs te Brussel en de prijs in de stad die als referentie dient voor de standplaats van de ambtenaar. Deze afweging maakt het mogelijk de verhouding te berekenen tussen de koopkracht van de valuta's van de landen waar de ambtenaren van de Gemeenschap hun functie uitoefenen. De index berekend volgens de methode-Fisher geeft bijvoorbeeld de prijsverhouding Brussel-Rome aan met een enkel cijfer. Dit wordt gebruikt voor de aanpassingscoëfficiënten binnen de Gemeenschap, omdat het de prijsverhouding tussen twee steden in een omkeerbare vorm uitdrukt en het bijgevolg niet alleen bilaterale, doch ook multilaterale prijsvergelijkingen mogelijk maakt. Volgens deze methode verkrijgt men de aanpassingscoefficiënt door de aldus berekende Fisherindex te delen door de overeenkomstige wisselkoers die wordt gebruikt om de bezoldigingen van de ambtenaren overeenkomstig artikel 63 Ambtenarenstatuut in de respectieve nationale valuta om te zet-

ten. In oktober-november 1975 werd een vergelijkend onderzoek naar de prijzen in alle hoofdsteden van de Gemeenschap ingesteld.

d) Verordening nr. 3087/78 van 21 december 1978 tot wijziging van de aanpassingscoëfficiënt die van toepassing is op de bezoldigingen en pensioenen van de ambtenaren en andere personeelsleden van de Europese Gemeenschappen die werkzaam of woonachtig zijn in Italië (PB L 369 van 1978, blz. 10) bepaalt:

„Gezien het voorstel van de Commissie,

Overwegende dat de aanpassingscoëfficiënt voor Italië moet worden gewijzigd overeenkomstig de uitkomsten van de door het Bureau voor de statistiek van de Europese Gemeenschappen verrichte statistische studies,

heeft de volgende verordening vastgesteld:

Artikel 1

1. Met ingang van 1 januari 1978 bedraagt de aanpassingscoëfficiënt die van toepassing is op de bezoldiging van de in Italië werkzame ambtenaren 146,4.

2. Met ingang van 1 januari 1978 wordt de aanpassingscoëfficiënt die overeenkomstig artikel 82, lid 1, tweede alinea, van het Statuut van toepassing is op de pensioenen van de pensioengerechtigden die verklaren zich in Italië te vestigen, vastgesteld op 146,4.

Artikel 2

De bij artikel 1 van verordening (Euratom, EGKS, EEG) nr. 1461/78 vastgestelde aanpassingscoëfficiënten voor Italië, worden ingetrokken met ingang van 1 januari 1978."

Deze verordening had de volgende achtergrond:

De versnelde val van de Italiaanse lire eind 1975 en begin 1976, en de monetaire maatregelen die de Italiaanse regering dientengevolge heeft genomen, veroorzaakten een sterke inflatoire druk. Dit bracht de vertegenwoordigers van het personeel te Ispra ertoe, een aantal eisen te stellen op grond dat de aanpassingscoëfficiënt voor Italië de uiteenlopende stijging van de kosten van levensonderhoud te Brussel en Ispra niet langer zou weerspiegelen, en dat die coëfficiënt, berekend volgens de methode-„Fisher", met name zou leiden tot een aanzienlijke kloof tussen de pariteit van de lire tegenover de Belgische frank op de wisselmarkten en de tegenwaarde in lire van de bezoldiging der ambtenaren te Ispra, en daarmee tot een gevoelige aantasting van de externe koopkracht van de bezoldiging.

Sinds juli 1975 bedroeg de aanpassingscoëfficiënt voor Italië 166,6, tegenover 148,7 voor Brussel en Luxemburg. De Commissie stelde in het voorjaar van 1976 voor, de aanpassingscoëfficiënt voor Italië per 1 januari 1976 voorlopig te verhogen met 5,5 %. Het definitieve percentage zou worden vastgesteld wanneer nauwkeurige statistische gegevens beschikbaar zouden zijn. Volgens verzoeker heeft de Commissie op 19 maart 1976 de ambtenaren ook meegedeeld dat het onderzoek van de aanpassingscoëfficiënt voor Italië absolute voorrang had. De Raad heeft dit voorstel niet gevolgd.

Het statistisch onderzoek waarop de Commissie doelde, werd door het Bureau voor de Statistiek in mei 1976 in de provincie Varese verricht. Verder werd rekening gehouden met een onderzoek

naar het huurpeil. Het daarop volgende rapport vermeldde een verschil van 8,5 % tussen de aanpassingscoëfficiënt voor Italië, zoals die door het Bureau voor Varese was berekend (121,5 tegenover 100 voor Brussel), en de coëfficiënt voor Italië die door de Raad was vastgesteld (112,04 tegenover 100 voor België). Van die 8,5 % werd 6,7 toegeschreven aan de uiteenlopende ontwikkeling van de index van de kosten van levensonderhoud in Italië en in België van december 1975 tot juni 1976. Volgens het Bureau voor de Statistiek kwam dus ongeveer 2 % voor rekening van het verschil in prijspeil tussen de regio Varese en het gebied rond Rome.

Op 21 december 1976 stelde de Raad verordening nr. 3177/76 vast (PB L 359 van 1976, blz. 1), waarin de aanpassingscoëfficiënt per 1 juli 1976 op 189,3 voor Italië tegenover 157,8 voor België, en per 1 januari 1977 op 120 voor Italië tegenover 100 voor België werd bepaald.

Het onderzoek was een uitvloeisel van tal van protesten van de personeelsvertegenwoordigers te Ispra bij de Commissie, en met name van een ontmoeting op 23 mei 1976 met de voorzitter van die instelling. Deze vertegenwoordigers trokken de statistische methode voor de vaststelling van de aanpassingscoëfficiënt in twijfel en trachtten hierin wijziging te doen brengen. Zij achtten de grote kloof tussen de koopkrachtpariteiten en de muntpariteiten der in lires betaalde bezoldigingen onverenigbaar met het beginsel van gelijke behandeling van de ambtenaren. Dit zou met name volgen uit het feit dat de prijs van ingevoerde goederen veel sneller op de waardering van een munt op de wisselmarkten reageert dan het algemene prijspeil. De gelijke behandeling inzake bezoldigingen zou slechts kunnen worden bereikt met behulp van een gemeenschappelijk Europees „pakket" van kwalitatief en kwantitatief identieke goederen en diensten. De vertegenwoordigers van de Commissie wezen dit hulpmiddel af, doch erkenden dat de koopkrachtpariteiten, gebruikt voor de berekening van de aanpassingscoëfficiënt, vertekend konden zijn. Per telex van 12 december 1977 verzochten de personeelsvertegenwoordigers het inzake administratieve aangelegenheden bevoegde commissielid Tugendhat, bij de Raad tussenbeide te komen, opdat deze de voorlopige aard van de aanpassingscoëfficiënt voor 1977 zou erkennen.

In mei 1978 stelde de Commissie, behalve een aanpassing van de coëfficiënten aan de ontwikkeling van de kosten van levensonderhoud, een aanvullende verhoging met 5 % van de aanpassingscoëfficiënten voor Italië, het Verenigd Koninkrijk en Ierland aan de Raad voor.

Op 12 juni 1978 ontving de voorzitter van de Commissie de vertegenwoordigers van het personeel voor politiek overleg. Er werd een paritaire werkgroep opgericht om de methode te bestuderen voor de berekening en het periodieke onderzoek van de aanpassingscoëfficiënt. In haar rapport van 26 juli 1978 adviseerde die werkgroep de Commissie, bij de Raad een voorstel in te dienen op basis van de volgende punten:

— de lijst van courante verbruiksartikelen van 1967 moest in overeenstemming worden gebracht met de voor het onderzoek van 1975 gebruikte lijst;

— de in 1975 vastgestelde prijzen moesten worden toegepast en geëxtrapoleerd tot 1978 met behulp van de gemeenschappelijke indices (dat wil zeggen voor Rome en Brussel);

— het gebruik van die prijzen moest worden gerechtvaardigd door de noodzaak een stelsel in te voeren dat een regelmatige aanpassing van de aanpassingscoëfficiënten mogelijk maakt.

De vertegenwoordigers van de Commissie verklaarden dat deze methode vanaf 1 januari 1978 op de aanpassingscoëfficiënt van invloed zou zijn, terwijl de personeelsvertegenwoordigers een vroegere datum gerechtvaardigd achtten, en op dit punt hun vrijheid van handelen tegenover de Raad wensten te behouden. Zij wezen er ook op, dat een zekere disparíteit bleef bestaan, met name wegens het prijsverschil tussen Rome en Varese.

De aanbevelingen van de groep kregen gestalte in het voorstel van de Commissie aan de Raad van 10 november 1978, strekkende tot verhoging van de aanpassingscoëfficiënt met 6,4 % per 1 januari 1978 (Doc. COM(78) 591). Tijdens de overlegprocedure met de Raad weigerden de personeelsvertegenwoordigers 1 januari 1978 als datum te nemen voor de inwerkingtreding van de gewijzigde aanpassingscoëfficiënt.

Nadat op 21 december 1978 verordening nr. 3087/78 was vastgesteld, ging de administratie van de Commissie in januari 1979 over tot de berekening en uitbetaling van de over de periode 1 januari 1978 - 30 juni 1978 verschuldigde achterstallige bedragen. Terzelfdertijd werden de achterstallige bedragen betaald die over de periode 1 juli 1978 - 31 december 1978 waren verschuldigd krachtens 's Raads verordening nr. 3084/78 van 21 december 1978 houdende aanpassing van de bezoldigingen en de pensioenen van de ambtenaren en andere personeelsleden der Europese Gemeenschappen, alsmede van de aanpassingscoëfficiënten welke van toepassing zijn op deze bezoldigingen en pensioenen (PB L 369 van 1978, blz. 1), waarin de aanpassingscoëfficiënt voor Italië per 1 juli 1978 op 146,8 werd bepaald.

2. De feiten

Verzoeker Amesz werd op 15 maart 1961 door de Commissie als ambtenaar aangesteld en met ingang van dezelfde dag tewerkgesteld bij het GCO-Euratom te Ispra. Hij bekleedt thans de rang A 5 en is van Nederlandse nationaliteit. Op de dag van indiening van het verzoekschrift was hij 46 jaar oud en gehuwd; hij had vier kinderen te zijnen laste.

Verzoeker Bauch werd op 1 april 1961 door de Commissie als ambtenaar aangesteld en met ingang van dezelfde dag tewerkgesteld bij het GCO-Euratom te Ispra. Hij bekleedt thans de rang B 1/6 en is van Duitse nationaliteit; op de dag van indiening van het verzoekschrift was hij 51 jaar oud en gehuwd; hij had twee kinderen te zijnen laste.

Verzoeker Flamm werd op 1 juli 1962 door de Commissie als ambtenaar aangesteld en met ingang van dezelfde dag tewerkgesteld bij het GCO-Euratom te Ispra. Hij bekleedt thans de rang A 4 en is van Duitse nationaliteit. Op de dag van indiening van het verzoekschrift was hij 48 jaar oud en gehuwd; hij had drie kinderen te zijnen laste.

Verzoeker Hoffmann werd op 3 januari 1961 door de Commissie als ambtenaar aangesteld en met ingang van dezelfde dag tewerkgesteld bij het GCO-Euratom te Ispra. Hij bekleedt thans de rang B 2 en is van Duitse nationaliteit; op de dag van indiening van het verzoekschrift was hij 48 jaar oud en gehuwd; hij had drie kinderen te zijnen laste.

Verzoeker Knoeppel werd op 1 januari 1966 door de Commissie als ambtenaar aangesteld en met ingang van dezelfde dag tewerkgesteld bij het GCO-Euratom

te Ispra. Hij bekleedt thans de rang A 5/7 en is van Duitse nationaliteit; op de dag van indiening van het verzoekschrift was hij 45 jaar oud en gehuwd; hij had drie kinderen te zijnen laste.

Verzoeker Nijman werd op 1 maart 1961 door de Commissie als ambtenaar aangesteld en met ingang van dezelfde dag tewerkgesteld bij het GCO-Euratom te Ispra. Hij bekleedt thans de rang B 2 en is van Nederlandse nationaliteit; op de dag van indiening van het verzoekschrift was hij 52 jaar oud en gehuwd; hij heeft drie kinderen te zijnen laste.

Voor de in Italië tewerkgestelde ambtenaren was de tot 31 maart 1979 toepasselijke methode voordelig. Uit het verzoekschrift blijkt, dat van twee personeelsleden van Duitse nationaliteit, tewerkgesteld te Brussel, respectievelijk te Ispra, in de rang B 3/3, gehuwd en met twee kinderen op de middelbare school, die 35 % van hun nettosalaris (het maximum) door de Commissie aan de bouwspaarkas BHW lieten overmaken, het te Ispra werkende personeelslid in januari 1976 voor het naar de Bondsrepubliek Duitsland overgemaakte deel van zijn salaris 12 % meer ontving dan zijn collega te Brussel, terwijl hij in maart 1979 46,8 % meer kreeg.

Volgens verzoeker is derhalve een privilege afgeschaft, doch zijn de nadelen, die enigszins werden goedgemaakt door de voordelen van de vroeger toegepaste methode, blijven bestaan. Die nadelen zouden bijvoorbeeld voortvloeien uit het feit dat de vermogenswaarden in Italië niet op dezelfde wijze stijgen als in de Bondsrepubliek Duitsland, of dat in Italië tewerkgestelde ambtenaren een groter deel van hun salaris moeten besteden aan de aankoop van deviezen, indien zij hun vakantie niet in Italië willen doorbrengen.

Indien een ambtenaar een deel van zijn bezoldiging, bijvoorbeeld 35 %, bij een bank tegen DM moest omwisselen, dan zou een te Ispra werkzaam personeelslid in januari 1976 34 %, en in maart 1979 35 % minder ontvangen dan zijn collega te Brussel.

Verzoeker Amesz zou de betalingen via rechtstreekse overmaking hebben gebruikt ter voldoening van de volgende lasten:

— salarisoverdracht	3 000 DM
— andere maandelijkse lasten	2 835 HFL
— verlof in het land van oorsprong, per maand ongeveer	585 HFL
— andere lasten, per maand ongeveer	100 HFL

Volgens het tot heden geldende overmakingssysteem zou dit de volgende financiële consequenties hebben gehad:

— nettosalaris	255 993 BFR
— waarvan betaald	2 079 937 LIT
— overmakingen: (BHW) 3 000 DM (andere) 3 520,48 HFL	
— bedrag in lire	1 119 973 LIT
— totaalbedrag	3 199 910 LIT

Volgens het nieuwe systeem zouden de cijfers luiden:

— nettosalaris	122 591 BFR
— betaald	1 353 577 LIT
— overmakingen: (BHW) 3 000 DM (andere) 3 520,47 HFL	
— bedrag in lire	1 847 240 LIT
— totaalbedrag	3 180 817 LIT

Het verlies zou op 15 april 1979 hebben bedragen:

— totaal	727 267 LIT
— van het totale salaris	22,7 %
— van het salaris over maart	35,0 %

Verzoeker Bauch zou de betalingen via rechtstreekse overmaking hebben gebruikt ter voldoening van de volgende lasten:

— salarisoverdracht	2 162 DM
— bouwlening Commissie	3 351 BFR
— andere maandelijkse lasten, ongeveer	350 DM
— verlof in het land van oorsprong, per jaar ongeveer	6 600 DM
— andere lasten, ongeveer	2 542 DM

Verzoeker Bauch heeft geen verdere cijfers overgelegd.

Verzoeker Flamm zou de betalingen via rechtstreekse overmaking hebben gebruikt ter voldoening van de volgende lasten:

— salarisovermaking	3 113 DM
— bouwlening Commissie	4 661 BFR
— verlof in het land van oorsprong, per jaar ongeveer	10 000 DM
— jaarlijkse storting spaarrekening ongeveer	15 000 DM
— andere lasten, per jaar ongeveer	11 000 DM

Volgens het tot heden geldende overmakingssysteem zou dit de volgende financiële consequenties hebben gehad:

— nettosalaris	241 460 BFR
— waarvan betaald	1 905 575 LIT
— overmakingen: (BHW) 3 113 DM (Commissie) 4 661 BFR (andere) 3 062,30 DM	
— bedrag in lire	1 112 700 LIT
— totaalbedrag	3 018 275 LIT

Volgens het nieuwe systeem zouden de cijfers luiden:

— netto salaris	115 632 BFR
— betaald	1 123 655 LIT
— overmakingen: (BHW) 3 113 DM (Commissie) 4 661 BFR (andere) 3 062 DM	
— bedrag in lire	1 895 474 LIT
— totaalbedrag	3 019 129 LIT

Het verlies zou op 15 april 1979 hebben bedragen:

— totaalbedrag	782 774 LIT
— van het totale salaris	25,9 %
— van het salaris over maart	41,1 %

Verzoeker Hoffmann zou de betalingen via rechtstreekse overmaking hebben gebruikt ter voldoening van de volgende lasten:

— salarisoverdracht	1 830 DM
— bouwlening Commissie	3 985 BFR
— andere maandelijkse lasten	1 100 DM
— jaarlijks verlof in het land van oorsprong, per jaar ongeveer	6 000 DM
— maandelijkse storting op spaarrekening, ongeveer	500 DM

Volgens het tot heden geldende overmakingssysteem zou dit de volgende financiële consequenties hebben gehad:

— nettosalaris	215 991 BFR
— waarvan betaald	1 512 801 LIT
— overmakingen: (BHW) 1 830 DM (Commissie) 3 985 BFR (andere) 2 164,09 DM	
— bedrag in lire	731 806 LIT
— totaalbedrag	2 244 607 LIT

Volgens het nieuwe systeem zouden de cijfers luiden:

— nettosalaris	85 986 BFR
— betaald	1 001 331 LIT
— overmakingen: (BHW) 1 830 DM (Commissie) 3 985 BFR (andere) 2 164,08 DM	
— bedrag in lire	1 243 772 LIT
— totaalbedrag	2 245 103 LIT

Het verlies zou op 15 april 1979 bedragen:

— totaalbedrag	511 966 LIT
— van het totale salaris	19,0 %
— van het salaris over maart	33,8 %

Verzoeker Knoeppel zou de betalingen via rechtstreekse overmaking hebben gebruikt ter voldoening van de volgende lasten:

— salarisoverdracht	1 924 DM
— bouwlening Commissie	3 402 BFR
— andere maandelijkse lasten	245 DM
— verlof in het land van oorsprong, per jaar ongeveer	8 400 DM
— maandelijkse storting op spaarrekening, ongeveer	1 400 DM
— andere lasten, per maand ongeveer	1 200 DM

Volgens het tot heden geldende overmakingssysteem zou dit de volgende financiële consequenties hebben gehad:

— nettosalaris	230 113 BFR
— waarvan betaald	1 892 863 LIT
— overmakingen: (BHW) 1 924 DM (Commissie) 3 402 BFR (andere) 3 587,29 DM	
— bedrag in lire	983 580 LIT
— totaalbedrag	2 876 443 LIT

Volgens het nieuwe systeem zouden de cijfers luiden:

— nettosalaris	110 198 BFR
— betaald	1 199 504 LIT
— overmakingen: (BHW) 1 924 DM (Commissie) 3 402 BFR (andere) 3 587,29 DM	
— bedrag in lire	1 677 750 LIT
— totaalbedrag	2 877 254 LIT

Het verlies zou op 15 april 1979 bedragen:

— totaalbedrag	894 170 LIT
— van het totale salaris	24,1 %
— van het salaris over maart	36,7 %

Verzoeker Nijman zou de betalingen via rechtstreekse overmaking hebben gebruikt ter voldoening van de volgende lasten:

— salarisoverdracht	2 085 DM
— andere maandelijkse lasten	2 000 HFL
— verlof in het land van oorsprong, per jaar, ongeveer	3 200 HFL
— maandelijkse storting op spaarrekening, ongeveer	1 100 HFL

Volgens het tot heden geldende overmakingssysteem zou dit de volgende financiële consequenties hebben gehad:

— nettosalaris	196 304 BFR
— waarvan betaald	1 647 438 LIT
— overmakingen: (BHW) 2 085 DM (andere) 2 608,28 DM	
— bedrag in lire	806 361 LIT
— totaalbedrag	2 453 799 LIT

Volgens het nieuwe systeem zouden de cijfers luiden:

— nettosalaris	94 007 BFR
— betaald	1 123 693 LIT

— overmakingen: (BHW) 2 085 DM (andere) 2 608,82 DM	
— bedrag in lire	1 328 400 LIT
— totaalbedrag	2 452 093 LIT

Het verlies zou op 15 april 1979 bedragen:

— totaalbedrag	522 039 LIT
— van het totale salaris	21,3 %
— van het salaris over maart	31,7 %

3. Schriftelijke behandeling

Een groot aantal ambtenaren te Ispra hebben overeenkomstig artikel 90, lid 2, Ambtenarenstatuut gelijkluidende klachten ingediend tegen een beperking van hun werkelijke bezoldiging met ongeveer 26 %, die volgens hen voortvloeide uit de toepassing van de verordeningen nrs. 3085 en 3086/78; zij betoogden dat deze verordeningen onwettig waren en dat verordening nr. 3087/78 onvoldoende terugwerkende kracht had en verzochten om maatregelen ter compensatie van het verlies aan koopkracht dat zij over de jaren 1976 en 1977 zouden hebben vastgesteld.

Verzoekers hebben hun klachten op 27 maart respectievelijk 11 april 1979 bij de Commissie ingediend.

Op 12 juli 1979 wees de Commissie de klachten af.

In juni 1979 hebben een groot aantal ambtenaren te Ispra opnieuw gelijkluidende klachten ingediend tegen de toepassing op hun bezoldigingen over april 1979 van de verordeningen nrs. 3085 en 3086/78 en de in die verordeningen vastgestelde geactualiseerde wisselkoersen, alsmede tegen de veranderingen betreffende de wijze waarop een deel van de maandelijkse bezoldigingen wordt overgemaakt naar een ander land dan dat waar de ambtenaar werkzaam is.

De klachten der verzoekers zijn op 21 juni 1979 bij de Commissie ingeschreven.

Op 28 september 1979 antwoordde de Commissie op de klachten van 21 juni 1979 en opnieuw op de klachten van 11 april 1979.

De onderhavige, tegen Commissie en Raad gerichte beroepen zijn op 11 oktober 1979 ten Hove ingeschreven tezamen met 199 parallelle beroepen (zaken 530-729/79 en 781/79).

Bij brief van 27 december 1979 hebben verzoekers hun verzoekschrift in die zin gecorrigeerd, dat zij, naast de salarisafrekening over april 1979, ook die over januari 1979 bestrijden.

Bij memorie van 11 januari 1980 heeft de Raad ten exceptieve de niet-ontvankelijkheid ingeroepen.

Bij brief van 8 februari 1980 heeft de Commissie opmerkingen gemaakt over de wijziging van het beroepschrift, stellende dat de termijn voor beroep tegen de afrekening van 15 januari 1979 in oktober 1979 was verstreken.

Op 19 juni 1980 heeft de Commissie dit bezwaar ingetrokken.

Het Hof (Eerste kamer) heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling inzake de ontvankelijkheid over te gaan.

Bij beschikking van 10 november 1981 heeft het Hof (Eerste kamer) de zaken voor de mondelinge behandeling en de uitspraak gevoegd.

Bij beschikking van 10 november 1981 heeft het Hof (Eerste kamer) de beroepen, voorzover tegen de Raad gericht, niet ontvankelijk verklaard.

II — Conclusies van partijen

1. Verzoekers concluderen, ieder voor zich, dat het den Hove behage:

I. Ten aanzien van de wederpartij sub 1:

1. onrechtmatig en nietig te verklaren de door de wederpartij sub 1 vastgestelde salarisafrekeningen over januari en april 1979, alsmede de op klachte genomen besluiten van 12 juli en 28 september 1979, voor zover het salaris daarin is berekend met inachtneming van de verordeningen nrs. 3085/78, 3086/78 en 3087/78 van de Raad;

2. te verklaren voor recht, dat verzoeker aanspraak heeft op een salaris waarbij ook rekening wordt gehouden met de koopkracht van de Italiaanse lire in het buitenland en in de provincie Varese sedert verzoekers tewerkstelling te Ispra, doch ten vroegste sedert januari 1976;

3. subsidiair ad 2: te verklaren voor recht, dat verzoeker aanspraak heeft op een salaris dat ook rekening houdt met de koopkracht van de Italiaanse lire in de provincie Varese sedert verzoekers tewerkstelling te Ispra, doch ten vroegste sedert januari 1976;

4. subsidiair ad 2 en 3: te verklaren voor recht, dat verzoeker aanspraak heeft op een salaris dat rekening houdt met de koopkracht van de Italiaanse lire, basis Rome, sedert verzoekers tewerkstelling te Ispra, doch ten vroegste sedert januari 1976;

5. te verstaan, dat verzoeker met ingang van april 1979 aanspraak heeft op een salaris, tenminste overeenkomend met hetgeen hem tot en met maart 1979 in Italiaanse lires werd uitbetaald, en zulks na uitvoering van dezelfde overmakingen overeenkomstig artikel 17 van bijlage VII bij het Statuut als tot in maart 1979 zijn verricht, doch verhoogd met het percentage van de per april 1979 overeenkomstig artikel 65, lid 1, van het Statuut toegepaste salarisaanpassing;

6. subsidiair ad 5: te verstaan dat verzoeker met ingang van april 1979 aanspraak heeft op een salaris, berekend op basis van de tot in maart 1979 geldende en toepasselijke bepalingen, dus zonder dat toepassing wordt gegeven aan 's Raads verordeningen nrs. 3085 en 3086/78, dat wil zeggen ten belope van hetzelfde bedrag als in Italiaanse lire was uit te betalen na uitvoering van dezelfde overmakingen overeenkomstig artikel 17 van bijlage VII bij het Statuut als tot in maart 1979 zijn verricht;

7. subsidiair ad 6: te verstaan dat verzoeker aanspraak heeft op een salaris dat, bij gelijkblijvende overmakingen overeenkomstig artikel 17 van bijlage VII bij het Statuut, een vrij beschikbaar bedrag in lires omvat dat overeenkomt met het bedrag in lires dat verzoeker tot in 1979 had, waarbij de aanpassing van de nieuwe, door 's Raads verordeningen nrs. 3085 en 3086/78 in het leven geroepen rechtstoestand in de loop van een overgangsperiode dient te geschieden aan de hand van de toekomstige effectieve salarisverhogingen, doch niet aan de hand van de aanpassingen op basis van de artikelen 64 en 65, lid 1, van het Statuut;

8. meer subsidiair ad 6 en 7: te beslissen dat verzoeker aanspraak heeft op een salaris met toepassing van artikel 4 van verordening nr. 3085/78 van de Raad;

9. te verklaren voor recht, dat de wederpartij sub 1 de salarisafrekening van verzoeker overeenkomstig de uit 2 tot en met 8 voortvloeiende verplichtingen moet rectificeren en het meerdere moet uitbetalen.

II. Ten aanzien van de wederpartijen sub 1 en 2:

1. de wederpartijen te veroordelen tot betaling van het meerbedrag in Italiaanse lire, voortvloeiende uit de sub I.9 bedoelde berekening.

III. 1. de wederpartijen te veroordelen tot vergoeding van verzoekers vermogensnadeel, door het Hof te bepalen op de som van de interessen, berekend op de voet van 6 % over de verschuldigde achterstallige bedragen vanaf de respectieve vervaldata tot de dag van betaling;

2. de wederpartijen te verwijzen in de kosten van het geding;

2. De *Commissie* concludeert dat het den Hove behage:

I. 1. de conclusies der verzoekers niet ontvankelijk te verklaren voor zover zij, op grond van de beweerde gebrekkigheid van 's Raads verordening nr. 3087/78 van 21 december 1978, direct of indirect gericht zijn tegen de ondeugdelijkheid van de aanpassingscoëfficiënt voor Italië die werd toegepast op de salarisafrekeningen der verzoekers over januari en april 1979;

2. het beroep te haren aanzien voor het overige ongegrond te verklaren;

3. verzoekers te verwijzen in de kosten van het geding;

II. subsidiair ad I.1: de Commissie te machtigen om binnen een door het Hof vast te stellen termijn, haar standpunt te bepalen nopens de gegrondheid van voornoemde vorderingen;

III. subsidiair ad I.2: de sub III.1 geformuleerde vordering ongegrond te verklaren, voor zover moratoire interessen worden gevorderd voor een periode voorafgaand aan de datum waarop verzoekers hun klachten tegen de salarisafrekening over april 1979 hebben ingediend.

Verzoekers concluderen voor repliek dat het den Hove *voorts* behage te verklaren voor recht dat in verordening nr. 3086/78, voorzover voor hun vorderingen van belang, van de aanpassingscoëfficiënt van 74,3 moet worden uitgegaan en niet van de gecorrigeerde aanpassingscoëfficiënt van 70,3 (PB L 77 van 29. 3. 1979, blz. 43).

De *Commissie* concludeert voor dupliek dat het den Hove behage de voor repliek subsidiair gedane verzoeken, strekkende tot toepassing van de aanpassingscoëfficiënt van 74,3 op de afrekeningen over de maand april 1979, niet ontvankelijk, althans ongegrond te verklaren.

III — Middelen en argumenten van partijen

Verzoekers en de Commissie hebben het Hof verzocht de argumenten, welke zij in de parallelle zaak Birke (543/79) hebben voorgedragen, te beschouwen als bestanddeel van het in de onderhavige zaken door hen gevoerde betoog.

Verzoekers wijzen er nogmaals op dat zij de overeenkomstig artikel 17 van bijlage VII overgemaakte bedragen nodig hebben ter betaling van de kosten, verbonden aan de opvoeding van hun kinderen (Amesz, Hoffmann, Knoeppel en Nijman), voor de betaling van vrijwillige bijdragen in de wettelijke pensioenverzekering (Bauch), dan wel voor betaling van

een bouwlening, hun door de Commissie toegestaan, of verkregen in het kader van andere verbintenissen, op langere termijn aangegaan bij — onder meer — het BHW. Verzoekers menen dat de bij verordening nr. 3085/78 ingeleide procedure hun inkomenssituatie zodanig heeft gewijzigd dat bij verdere voldoening aan de verplichtingen door hen volgens een nu al jaren lopende overmakingspraktijk aangegaan, hun wezenlijke behoeften in Italië niet langer gedekt zullen zijn.

De *Commissie* is van mening dat tussen het niveau der bezoldiging en het stelsel van overmaking van inkomsten dient te worden onderscheiden. Verordeningen nrs. 3085/78 en 3086/78 deden de inkomsten der ambtenaren geen enkele verlaging ondergaan. De verordeningen maakten alleen maar een einde aan door de wetgever niet voorziene voordelen die in Italië tewerkgestelde ambtenaren uit andere Lid-Staten sedert 1971 (i.e. na de ontwrichting van het internationale monetaire stelsel) tot de inwerkingtreding van verordening nr. 3085/78 aan de oude (op de inmiddels vervallen IMF-wisselkoersen berustende) overmakingsregeling ontleenden.

De Commissie verwijst naar haar memories in de zaak-Birke (543/79), waarin zij met name heeft betoogd dat zij bij de herziening van het overmakingsstelsel, voldoende voor de belangen der betrokken ambtenaren heeft gewaakt.

Zo kostte de overmaking van een bedrag van DM 1 000 volgens artikel 17 van bijlage VII een te Brussel tewerkgestelde ambtenaar vóór 1 april 1979 BFR 13 660 en volgens de nieuwe regeling BFR 15 968. Omdat het overgemaakte gedeelte van zijn salaris niet aan de voor Duitsland geldende aanpassingscoëfficiënt was gekoppeld, had hij, vergeleken met een in Duitsland tewerkgestelde ambtenaar, aan wie hetzelfde bedrag in DM werd overgemaakt, aan koopkracht BFR 2 308 meer in handen. Aan een te Ispra tewerkgestelde ambtenaar werden voor de overmaking van eenzelfde bedrag van DM 1 000 naar Duitsland volgens de laatste IMF-koers van 13,66 BFR eveneens BFR 13 660 in rekening gebracht. Rekent men dit bedrag — tegen de koers van 1965 (100 lire = 8 BFR) — in lire om, dan resulteert hieruit een korting van het in Italië uitbetaalde gedeelte van het salaris met 170 750 lire. Volgens de nieuwe methode krijgt hij in Italië 293 111 lire minder in handen. Een in Italië tewerkgestelde ambtenaar werd er derhalve tot 1 april 1979 als gevolg van het feit dat zijn overmaking niet aan de in Duitsland geldende aanpassingscoefficiënt was gekoppeld, aan reële koopkracht 122 361 lire beter op. Hoe handhaving van de vóór 1 april 1979 gegolden hebbende toestanden met het gelijkheidsbeginsel kan worden gerechtvaardigd, is niet duidelijk.

Alle verzoekers hebben het bedrag van de overmakingen, bedoeld in artikel 17 van bijlage VII van het Statuut, tussen 1 januari 1979 en 1 april 1979 verhoogd, ondanks het feit dat zij van de te verwachten wijziging in kennis waren gesteld. Zuiver theoretisch, aanvaardden zij daarmee een korting van het in Italië beschikbaar blijvend gedeelte van hun inkomen. Die inkorting was echter alleen maar te beschouwen als de keerzijde van de — objectief ongerechtvaardigde — voordelen welke toepassing van het vóór 1 april 1979 geldende stelsel hun destijds had bezorgd.

Verzoekers vragen van het Hof de verklaring voor recht dat verordening nr.

3086/78 niet op de wijze voorzien in de later in het Publikatieblad geplaatste correctie, had mogen worden toegepast. De verordening bracht voor Italië een aanpassingscoëfficiënt van 74,3, welk percentage ook in alle aan vaststelling der verordening voorafgaande ontwerpen te vinden was. Op blz. 43 van PB L 77 van 29 maart 1979 verscheen een rectificatie der verordening, waarbij — ten detrimente van verzoekers — de aanpassingscoëfficiënt van Italië tot 70,3 werd verlaagd. Die correctie is niet rechtsgeldig. De tekst van een verordening die op een bepaalde wijze de voor rechtsregelen voorziene rechtsgang heeft doorlopen, kan niet door een rectificatie, uitgaande van de redactie van het PB of van een andere bestuursinstantie, worden gewijzigd. Daartoe is een nieuwe verordening nodig, die eveneens de voor normatieve handelingen voorziene procedure moet hebben doorlopen.

Verzoekers wensen het petitum in die zin te zien uitgelegd, id est in dier voege dat de bezoldiging van verzoekers volgens de oorspronkelijke versie der gepubliceerde verordening moet worden berekend. Zij zouden derhalve aanspraak mogen maken op betaling van het verschil.

De verklaring van de Commissie, volgens welke haar beloften en verzekeringen aan het Parlement evenmin als de resolutie van het Parlement de overmakingen hebben betroffen, en dat het Parlement, wat betreft de geleden verliezen, zelfs zijn goedkeuring zou hebben verleend, is onjuist; dit blijkt wel uit de schriftelijke vraag nr. 2140/80, door de heer Linkohr aan de Commissie gesteld:

1. De toepassing van verordeningen (EEG) nr. 3085/78 en (EEG) nr. 3086/78 van de Raad (PB L 369, blz. 6 en 8) heeft voor sommige ambtenaren van de Gemeenschap tot een aanzienlijke vermindering van hun salarissen gevoerd. Vooral getroffen zijn ambtenaren met standplaats in Italië die hun salaris soms met meer dan 30 % zagen dalen.

   Waarom heeft de Commissie zich niet gehouden aan haar beloftes aan het Parlement dat

   a) haar voorstellen op geen enkele wijze de reële waarde van de bezoldigingen en de toeslagen van de ambtenaren nadelig zouden beïnvloeden

      en

   b) haar voorstellen de bezoldigingen en andere uitkeringen aan de ambtenaren en andere personeelsleden van de Europese Gemeenschappen op geen enkele wijze zouden aantasten?".

De vraag of in de bij 's Raads verordening nr. 3087/78 gewijzigde aanpassingscoëfficiënt de kosten van levensonderhoud te Varese dan wel die te Rome in aanmerking moeten worden genomen, is van essentieel belang. Ter terechtzitting van februari 1981 heeft de vertegenwoordiger van de Commissie verklaard dat er, wat betreft de op de standplaatsen toepasselijke coëfficiënten, alleen met de kosten van levensonderhoud in de hoofdstad rekening kan worden gehouden; door de verscheidenheid van standplaatsen zou er bezwaarlijk met andere methoden kunnen worden gewerkt. Maar volgens het Statuut komt het op de plaats van feitelijke tewerkstelling en niet op de hoofdstad van het land aan; voorts zouden er te Varese ongeveer 1 800 ambtenaren dienst doen en te Rome ongeveer 20. Ook heeft er tot in 1970 een aanpassingscoëfficiënt voor Varese bestaan. Op 17 maart 1981 heeft de Commissie de Raad erop gewezen dat, wanneer uit objectieve feiten en omstandigheden blijkt dat er ernstige distorsies dreigen te ontstaan wanneer wordt afgegaan op de gegevens, ingewonnen bij het onderzoek naar het bezoldigingspeil in de hoofdstad van het betrokken land, ter

bepaling van de coëfficiënten voor de plaats van tewerkstelling niet alleen op de hoofdsteden der Lid-Staten, maar ook op de andere plaatsen van tewerkstelling dient te worden gelet (vgl. Doc. COM(81) 109 slot).

Verzoekers betwisten het standpunt van de Commissie, volgens hetwelk verordeningen nrs. 3085/78 en 3086/78 de aan de ambtenaren uitbetaalde bezoldigingen in het geheel niet hebben verlaagd, en betogen dat in Italië tewerkgestelde ambtenaren, voor de aankoop van deviezen op de vrije markt, bijvoorbeeld voor BFR 1 26 lire hadden uit te geven, dat wil zeggen veel meer dan hun door aanhouding van een bezoldigingspariteit van 18,35 lire voor BFR 1 werd uitgekeerd. Juist daarom heeft men de kring van ambtenaren die krachtens artikel 17 van bijlage VII mogen transfereren, verruimd.

Verzoekers bestrijden het standpunt der Commissie, volgens hetwelk zij de verliezen, door hen in april 1979 geleden, niet dienen te vergelijken met de bezoldiging over de maand maart 1979, toen de aanpassingscoëfficiënt 146,8 bedroeg, maar met de bezoldiging over de maand december 1978, toen de aanpassingscoëfficiënt 137,6 bedroeg. Met het oog op de met ingang van 1 april 1979 ingevoerde wijziging, heeft de Commissie de in maart 1979 toegepaste aanpassingscoëfficiënten (voor Italië, krachtens 's Raads verordening nr. 3084/78, 146,8) omgerekend. Om die omrekening gaat het in 's Raads verordening nr. 3086/78. Een vergelijking van de maanden maart en april is dus, zakelijk en inhoudelijk, wel degelijk juist. Bij de berekening van de bezoldigingen per 15 december 1978 is, krachtens 's Raads verordening nr. 1461/78, inderdaad gewerkt met een aanpassingscoëfficiënt van 137,6. Die aanpassingscoëfficiënt is evenwel, op 21 december 1978, met terugwerkende kracht tot 1 juli 1978, bij 's Raads verordening nr. 3084/78 ingetrokken en vervangen door een aanpassingscoëfficiënt van 146,8. In haar becijferingen is de Commissie uitgegaan van de bij 's Raads verordening nr. 1461/78 voor Italië vastgestelde aanpassingscoëfficiënt van 137,6. In werkelijkheid had zij bij het berekenen van de bezoldigingen over december 1978, de rechtens geldige aanpassingscoëfficiënt van 146,8, vastgesteld bij 's Raads verordening nr. 3084/78, dienen toe te passen. Hier zijn de door verzoekers aangegeven — en berekende — verliezen te zoeken. De Commissie dient haar verwarrende tactiek op te geven en zou het op zijn minst over de objectieve grondslagen der hierbedoelde berekeningen met verzoekers eens moeten worden.

De *Commissie* acht het beroep, voor zover de rectificatie van gepubliceerde aanpassingscoëfficiënten betreffende, niet ontvankelijk, nu verzoekers noch — overeenkomstig artikel 90, lid 2, van het Statuut — een klacht hebben ingediend, noch ook, binnen de daartoe gestelde termijnen, overeenkomstig artikel 91, lid 2, in beroep zijn gekomen. In ieder geval is het beroep volgens de Commissie ongegrond. Het begrip „rectificatie" brengt mede dat men, anders dan bij latere materiële wijzigingen ener rechtshandeling, niet dezelfde procedure behoeft te volgen als voor de vaststelling van de gerectificeerde handeling. Het corrigeren van redactionele vergissingen, voorkomende in verordeningen van de Raad, door plaatsing van een rectificatie in het PB, is gangbare praktijk. Het Hof van Justitie heeft er tot nu toe blijkbaar geen aanmerking op gemaakt.

Verordening nr. 3086/78 is alleen maar bedoeld om de bij 's Raads verordening nr. 3084/78 van 21 december 1978 vastgestelde aanpassingscoëfficiënt van 146,8 per 1 juli 1978 aan te passen aan de bij

verordening nr. 3085/78 gewijzigde monetaire pariteiten. De aanpassingscoëfficiënten, vermeld in volgens de artikelen 64 en 65 van het Statuut vastgestelde verordeningen, worden berekend door de volgens de methode-„Fisher" verkregen index te delen door de koers waartegen de bezoldigingen van de ambtenaren, overeenkomstig artikel 63 van het Statuut, worden omgerekend in de valuta van het land van tewerkstelling. Tot 31 maart 1979 bedroeg de koers voor zulke overmakingen 12,50 lire voor BFR 1. Per 1 april 1979 werd die koers, ingevolge verordening nr. 3085/78, de koers die op 1 juli 1978 bij de uitvoering van de algemene begroting van de Europese Gemeenschappen is gebruikt, ofwel 26,1097 lire voor BFR 1. De aanpassingscoëfficiënt voor Italië (tot 31 maart 1979 146,8) is toen berekend op grondslag van de navolgende formule:

$$\frac{146{,}8 \times 12{,}50 \text{ (oude koers van de lire)}}{26{,}1097 \text{ (nieuwe koers van de lire)},}$$

en bedroeg (afgerond) 70,3.

Op bladzijde 8 van PB nr. L 369 van 29 december 1978, waarin sprake is van een coëfficiënt van 74,3, is dus kennelijk een vergissing begaan. Die fout is terecht hersteld door een in het PB geplaatste rectificatie, waardoor aan de rechten van verzoekers op geen enkele wijze afbreuk kan zijn gedaan. In de mededeling die de Commissie in maart 1979 tot het personeel heeft gericht, is trouwens de juiste aanpassingscoëfficiënt vermeld. Mocht het Hof het niet met de Commissie eens zijn dat de beroepen niet ontvankelijk zijn, voorzover er de stelling aan ten grondslag gelegd is dat de aanpassingscoëfficiënt, toepasselijk op de bezoldiging van in Italië tewerkgestelde ambtenaren, onjuist, immers zonder inaanmerkingneming van de kosten van levensonderhoud te Varese en de kosten van aankoop van deviezen, werd vastgesteld, dan zou de Commissie zich met name hebben uit te spreken over de vraag of de Raad, bij de vaststelling van de aanpassingscoëfficiënten, rekening mocht houden met de inspanningen welke de Lid-Staten zich getroosten om de levensomstandigheden op hun nationale grondgebied te uniformeren. Voorts zou de vraag moeten worden beantwoord in hoeverre de personeelsvertegenwoordigers van verzoekers de nieuwe methode ter berekening van de — aan de aanpassingscoëfficiënt ten grondslag liggende — Fisherindex konden rechtvaardigen.

Het gaat niet aan te stellen dat aan een schriftelijke vraag van een lid van het Parlement kan worden ontleend dat er aan het Parlement toezeggingen zijn gedaan. Trouwens, uit de op 7 juli 1977 door de voorzitter van de Commissie voor de begrotingen ten overstaan van het Parlement gehouden redevoering blijkt wel dat het Parlement van alle wezenlijke omstandigheden, de actualisering van het systeem der overmakingen betreffende, op de hoogte was.

Tijdelijke functionarissen verkeren niet in een andere positie dan ambtenaren. Een bijzonder recht op bescherming van het gewettigd vertrouwen hebben zij niet. Hun bezoldigingen en de op hun overmakingen toepasselijke regeling kunnen niet rechtstreeks aan hun contract worden afgelezen. Ook is er in hun contract geen bepaling te vinden, volgens welke het op een bepaald tijdstip geldende Statuut bij latere uitvoering van het aanstellingscontract ongewijzigd moet worden toegepast. Dit betekent dat telkens het alsdan geldende Statuut moet worden toegepast. De bepalingen van verordening nr. 3085/78 zijn derhalve op de bezoldigingen van tijdelijke functionarissen en op door hen verrichte overmakingen evenzo van toepassing als op ambtenaren.

De Commissie is van mening dat de grondslagen ter berekening van de bezoldigingen niet in geding zijn. Verzoekers mogen de voordelen die zij met terugwerkende kracht tot 1 januari 1978 aan de betrokken verordeningen konden ontlenen, niet zonder meer hanteren ter vaststelling van de orde van grootte van het nadeel dat zij te dezen sedert 1 april 1979 hebben geleden. Bovendien hebben zij, zoals gezegd, dit nadeel nog vergroot door, wetende dat er een herziening op handen was, de bedragen van de overmakingen krachtens artikel 17 van bijlage VII tussen 1 januari 1979 en 1 april 1979 te verhogen. Noch de oorsprong, noch de omvang van de door verzoeker gestelde schade kan er derhalve toe leiden dat de Gemeenschap er krachtens de op haar rustende bijstandsplicht een eind aan moet maken. De schade is niet buitensporig ernstig; zij vormt slechts de tegenhanger van het surplus aan koopkracht waarover betrokkenen, naar door het Hof reeds duidelijk werd uitgesproken, jarenlang ten onrechte konden beschikken.

IV — Mondelinge behandeling

Partijen zijn ter terechtzitting van 10 december 1981 gehoord.

De advocaat-generaal heeft ter terechtzitting van 30 september 1982 zijn conclusie genomen.

In rechte

1 Bij op 11 oktober 1979 ter griffie ingekomen verzoekschriften, ingediend krachtens artikel 91 van het Statuut van de ambtenaren (hierna te noemen: het Statuut), vorderen verzoekers, ambtenaren der Commissie, werkzaam bij het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek te Ispra (Italië), dat het Hof de besluiten der Commissie, waarbij hun bezoldiging over de maanden januari en april 1979 werd vastgesteld, zal nietig verklaren en de Commissie zal veroordelen tot vergoeding van de schade welke hun door die beweerdelijk onrechtmatige besluiten is opgekomen.

2 Tot eind 1978 werd de bezoldiging van een ambtenaar volgens het Statuut in Belgische franken uitgedrukt en in de valuta van het land van tewerkstelling betaald op grondslag van de op 11 januari 1965 geldende, door het Internationale Monetaire Fonds aanvaarde pariteiten, met dien verstande dat er op de in Belgische franken uitgedrukte bezoldiging een aanpassingscoëfficiënt werd toegepast die, al naar gelang van de levensomstandigheden op de onderscheiden standplaatsen, meer of minder dan 100 % dan wel 100 % bedroeg. Volgens artikel 17 van bijlage VII kon een ambtenaar, binnen zekere grenzen, regelmatig door bemiddeling van de instelling waartoe hij behoort, een deel van zijn inkomsten in de valuta van de andere aldaar genoemde Lid-Staten laten overmaken.

3 Toen sommige valuta's na 1970 waren gedevalueerd, heeft de Raad de aanpassingscoëfficiënt niet alleen gebruikt om de bezoldigingen aan de levensomstandigheden op de onderscheiden standplaatsen aan te passen, maar ook om de devaluatie van sommige zwakke valuta's op te vangen. Het gevolg was dat een ambtenaar die in een land met zwakke valuta tewerkgesteld was, bij overmaking van een deel van zijn bezoldiging naar een Lid-Staat met sterke valuta bijzondere voordelen behaalde.

4 Op 21 december 1978 heeft de Raad verordening (Euratom, EGKS, EEG) nr. 3085/78 (PB L 369, blz. 6) tot wijziging van het Statuut vastgesteld. Ter omrekening van de bezoldiging in de nationale valuta van de standplaats zou voortaan gebruik worden gemaakt van de wisselkoers die voor de uitvoering van de algemene begroting van de Gemeenschappen op 1 juli 1978 wordt gebruikt. Ook artikel 17 van bijlage VII van het Statuut werd gewijzigd. Volgens lid 3 (nieuw) zouden:

„de in lid 2 bedoelde overmakingen geschieden op basis van de in artikel 63, tweede alinea, van het Statuut bedoelde wisselkoersen; op de over te maken bedragen wordt de coëfficiënt toegepast die verkregen wordt door deling van de aanpassingscoëfficiënt voor het land in welks valuta de overmaking geschiedt door de aanpassingscoëfficiënt die is vastgesteld voor het land waarin de ambtenaar zijn standplaats heeft."

5 Volgens artikel 4 zou de verordening op 1 januari 1979 in werking treden en met ingang van 1 april 1979 van toepassing zijn.

6 Op 21 december 1978 stelde de Raad ook verordening (Euratom, EGKS, EEG) nr. 3086/78 vast, tot wijziging van de aanpassingscoëfficiënten die van toepassing zijn op de bezoldigingen en de pensioenen van de ambtenaren en andere personeelsleden van de Europese Gemeenschappen ingevolge de wijziging van de bepalingen van het Statuut betreffende de bij de toepassing van het Statuut te gebruiken muntpariteiten (PB L 369 van 1978, blz. 8). In artikel 1 van de verordening wordt onder meer de aanpassingscoëfficiënt die van toepassing is op de bezoldigingen, voor Italië bepaald op 74,3 en voor de Bondsrepubliek Duitsland op 98,7.

7 Verzoekers lieten krachtens artikel 17 van bijlage VII bij het Statuut door bemiddeling van de Commissie regelmatig bepaalde bedragen naar de Bondsrepubliek Duitsland overmaken.

8 Toepassing van voormelde bepalingen leidde ertoe dat die overmakingen, uitgedrukt in Italiaanse lire, vanaf 1 april 1979 meer gingen kosten, zodat het saldo van hun bezoldiging, na overmakingen, geringer werd.

9 Sinds 1975 hebben de bij het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek te Ispra werkzame ambtenaren zich bij de Commissie erover beklaagd dat de kosten van levensonderhoud in Italië aanzienlijk waren gestegen, met verzoek om herziening van de aanpassingscoëfficiënt voor Italië. Zij uitten er met name hun ontevredenheid over dat de kosten van levensonderhoud te Varese hoger waren dan te Rome, en drongen er op aan dat dit verschil bij de vaststelling van de op hun bezoldiging toepasselijke aanpassingscoëfficiënt in aanmerking zou worden genomen.

10 In de jaren 1976, 1977 en 1978 werd tussen de vertegenwoordigers van het personeel en die van de Commissie en de Raad technisch overleg gepleegd, doch er werd geen overeenstemming bereikt over het bedrag waarop de aanpassingscoëfficiënt moest worden gebracht, noch over de duur van de terugwerkende kracht. Inmiddels had de Raad bij opeenvolgende verordeningen de aanpassingscoëfficiënt voor Italië gebracht op 176,6 tegenover 157,8 voor België per 1 januari 1976, 189,3 tegenover 157,8 voor België per 1 juli 1976, 120 tegenover 100 voor België per 1 januari 1977, 132,1 tegenover 104,5 voor België per 1 januari 1977 en 130,2 tegenover 100 voor België per 1 juli 1977. Die verordeningen werkten meestal ongeveer zes maanden terug.

11 Op 26 juni 1978 stelde de Raad verordening nr. 1461/78 vast (PB L 176 van 1978, blz. 1), waarbij de aanpassingscoëfficiënt voor Italië werd gebracht op 137,6 tegenover 102,3 voor België. In de considerans van deze verordening wordt gepreciseerd „dat een besluit over het voorstel van de Commissie betreffende de verbetering van de aanpassingscoëfficiënten voor drie landen waar ambtenaren en andere personeelsleden van de Gemeenschap werkzaam

zijn, pas zal worden genomen in het licht van een studie waarvan de uitvoering aan de Commissie is opgedragen".

12 Na een nieuw onderzoek van het Bureau voor de Statistiek van de Gemeenschappen en tussen Commissie en Raad gevoerde besprekingen, stelde de Commissie de Raad op 10 november 1978 voor, de aanpassingscoëfficiënt voor Italië te brengen op 146,4 tegenover 102,3 voor België, met terugwerkende kracht tot 1 januari 1978. Dit voorstel werd door de Raad overgenomen door vaststelling van verordening nr. 3087/78 van 21 december 1978 (PB L 369 van 1978, blz. 10). Op dezelfde datum stelde de Raad verordening nr. 3084/78 vast (PB L 369 van 1978, blz. 1), waarin de aanpassingscoëfficiënt voor Italië per 1 juli 1978 werd gebracht op 146,8 tegenover 100 voor België.

13 Het personeel heeft verordening nr. 3087/78 betwist omdat de aanpassingscoëfficiënt daarin werd vastgesteld op een peil dat geen rekening zou houden met de kosten van levensonderhoud te Varese, en omdat die coëfficiënt slechts terugwerkte tot 1 januari 1978.

14 In januari 1979 betaalde de Commissie de ingevolge verordeningen nrs. 3087/78 en 3084/78 verschuldigde achterstallige bezoldiging.

15 Op 26 maart 1979 dienden verzoekers krachtens artikel 90, lid 2, Statuut, bij de Commissie een klacht in tegen verordeningen nrs. 3085/78 en 3086/78. Op dezelfde dag verzochten zij de Commissie krachtens artikel 90, lid 1, Statuut, onverwijld de noodzakelijke maatregelen te nemen ter compensatie van het verlies aan koopkracht in de jaren 1976 en 1977. Dit verzoek had betrekking op verordening nr. 3087/78.

16 Bij brief van 4 april 1979 dienden verzoekers krachtens artikel 90, lid 2, Statuut, een klacht in betreffende de in verordening nr. 3087/78 besloten liggende terugwerkende kracht van de aanpassingscoëfficiënt voor Italië. Op 13 juni dienden verzoekers een klacht in tegen de uit hun salarisafrekening over de maand april af te leiden toepassing van verordeningen nrs. 3085/78 en 3086/78.

17 Bij brieven van 12 juli en 28 september 1979 wees de Commissie die klachten af.

18 Verzoekers hebben toen de onderhavige verzoekschriften tegen Raad en Commissie ingediend, waarin zij opkomen tegen de kosten verbonden aan overmakingen, verricht op grondslag van verordeningen nrs. 3085/78 en 3086/78, alsook tegen het bedrag van de bij verordening nr. 3087/78 vastgestelde aanpassingscoëfficiënt en tegen de dag waarop die coëfficiënt van toepassing is geworden.

19 Bij beschikking van 10 november 1981 (Jurispr. blz. 2569) heeft het Hof (Eerste kamer) de onderhavige beroepen, voorzover tegen de Raad gericht, niet ontvankelijk verklaard.

De ontvankelijkheid

20 De Commissie stelt het beroep, voorzover tegen verordening nr. 3087/78 gericht, niet ontvankelijk te achten: de tegen die verordening gerichte klacht van 26 maart 1979 zou de omvang der retroactiviteit hebben betroffen, maar bezwaren tegen de wijze van berekening van de wijzigingen der kosten van levensonderhoud dan wel — eo ipso — betreffende de mate waarin de aanpassingscoëfficiënt was verhoogd, zouden er niet in te vinden zijn. De klacht zou, als gericht tegen het niet-uitbetalen van over de jaren 1976 en 1977 verschuldigd gebleven salaris, te laat zijn ingediend. Het feit dat er in januari 1979 — alleen over de periode na 1 januari 1978 — wel tot uitbetaling van achterstallig salaris werd overgegaan, zou een bekrachtiging van de eerdere maandelijkse betalingen inhouden en als zodanig niet ook zelf het voorwerp van beroep kunnen uitmaken.

21 Voorzover de vordering de overmaking naar het buitenland betreft van een met de klacht van juni 1979 overeenkomend gedeelte der bezoldiging, heeft de Commissie de niet-ontvankelijkheid niet ingeroepen.

22 In antwoord op voormelde exceptie hebben verzoekers betoogd dat pas het door de instelling op verzoekers klacht genomen besluit de beroepstermijnen doet lopen.

23 Ofschoon dit argument van verzoekers faalt, kan het door de Commissie ten exceptieve voorgedragen verweer in de gegeven omstandigheden niet worden aanvaard. Hoewel de hand dient te worden gehouden aan de statutaire regel dat er eerst, op betrekkelijk korte termijn, langs administratiefrechtelijke weg moet zijn geklaagd, dient in aanmerking te worden genomen dat verzoekers, gezien het overleg dat vele maanden door Raad, Commissie en namens het personeel optredende organisaties werd gevoerd, de afloop dier besprekingen mochten afwachten zonder zich over een negatieve uitwerking op hun bezoldiging zorgen te maken; 's Raads verordeningen tot wijziging van de aanpassingscoëfficiënten plegen pas na verloop van tijd het licht te zien en gedurende een nauwelijks voorzienbare periode terug te werken. De Raad heeft in de overwegingen van de considerans van verordening nr. 1461/78 ook zelf erkend dat de in die verordening voor drie „standplaats"-landen voorziene wijziging van de aanpassingscoëfficiënt geen definitief karakter droeg.

24 Aanvaarding van het standpunt der Commissie zou betekenen dat een ambtenaar die zich benadeeld acht door de vertraging waarmee de Raad tot wijziging van de aanpassingscoëfficiënt overgaat, op straffe van niet-ontvankelijkheid niet alleen een aantal klachten, mogelijkerwijs vele jaren betreffende, moet indienen, maar zich ook een aantal malen met een verzoekschrift tot het Hof heeft te wenden. Dit is evenwel onaanvaardbaar. In de door de Commissie ingeroepen zaak-Kortner (15/73, Jurispr. 1974, blz. 177) deden zich omstandigheden voor welke met de onderhavige zaak generlei overeenkomst vertonen.

25 Wat de inhoud van de klachten der verzoekers betreft: in die van 26 maart 1979 hebben zij weliswaar alleen verlangd dat de Commissie ter compensatie van de regulier vastgestelde derving van koopkracht over de jaren 1976 en 1977 terstond de nodige maatregelen zou nemen, zonder met zoveel woorden melding te maken van de ontoereikendheid van de bij verordening nr. 3087/78 per 1 januari 1978 vastgestelde aanpassingscoëfficiënt, terwijl de klacht van 5 april 1979 in soortgelijke bewoordingen is vervat. Opmerking verdient evenwel dat de Commissie in haar bij circulaires van 12 juli en 26 september 1979 gegeven antwoord geen enkel onderscheid maakt tussen de klachten der verschillende ambtenaren, die zich deels zowel over het niveau van de aanpassing der coëfficiënt als over de dag waartoe de aanpassing

terugwerkt, deels alleen over het ene of het andere aspect beklagen, maar zich ertoe beperkt alle klachten af te wijzen.

26 In zijn arrest van 1 juli 1976 (Sergy, 58/75, Jurispr. blz. 1139) heeft het Hof (Eerste kamer) overwogen dat, volgens artikel 91 van het Statuut, een beroep op het Hof van Justitie slechts ontvankelijk is, indien men zich vooraf tot het tot aanstelling bevoegde gezag heeft gewend en op deze klacht een besluit tot afwijzing is genomen; dat dit voorschrift ten doel heeft een minnelijke schikking van een geschil tussen ambtenaren of andere personeelsleden en de administratie mogelijk te maken en te bevorderen, en dat het daartoe van belang is dat de administratie kennis kan nemen van de grieven of verlangens van belanghebbenden.

27 Uit het feit dat de Commissie alle klachten per circulaire eensluidend heeft beantwoord, blijkt dat zij kennis droeg van de grieven der ambtenaren, niet alleen betreffende de dag waarop verordening nr. 3087/78 van toepassing werd, maar ook met betrekking tot het bedrag waarmee de aanpassingscoëfficiënt werd gewijzigd. Zij kan dus niet stellen dat de klacht onvoldoende bepaald was.

28 De beroepen zijn derhalve ontvankelijk te achten.

Ten gronde

29 Met betrekking tot de bezoldiging der verzoekers over de maand april 1979, zoals die zou zijn verlaagd doordat aan de gedeeltelijke overmaking naar andere landen als gevolg van verordeningen nrs. 3085 en 3086/78 hogere kosten waren verbonden, bedienen verzoekers zich allereerst van een aantal middelen die schending van wezenlijke vormvoorschriften inhouden: over verordening nr. 3085/78 zouden het Europese Parlement en het Hof van Justitie niet, in voege als voorzien in artikel 24 van het Fusieverdrag van 8 april 1965, regulier zijn geraadpleegd. Die raadpleging zou alleen zijn geschied met betrekking tot een voorstel dat aanmerkelijk afweek van de tekst der verordeningen die door de Raad werden vastgesteld. Ook het Comité voor het Statuut zou niet over dat voorstel zijn geraadpleegd.

30 Ook zou volgens verzoekers de herziening van het in artikel 63 van het Statuut bedoelde bezoldigingssysteem en van de wijze van overmaking van een deel der bezoldiging overeenkomstig artikel 17 van bijlage VII van het Statuut, schending van het beginsel ener gelijke behandeling inhouden; de Gemeenschap zou er op moeten toezien dat een in Italië tewerkgestelde ambtenaar ten opzichte van — bijvoorbeeld — een ambtenaar ter standplaats Karlsruhe, niet in het nadeel blijkt te verkeren, wanneer elk van beiden dezelfde behoeften wenst te bevredigen, id est zich in elk van beide landen dezelfde diensten wenst te zien bewezen.

31 Voorts zou de omstreden verordening de economische positie van verzoekers ondergraven en derhalve, als strijdig met het rechtsbeginsel dat handhaving van verkregen rechten verlangt, als niet rechtsgeldig zijn te beschouwen. Voorts zou de Commissie de jegens de ambtenaren op haar rustende bijstandsplicht hebben geschonden: zij had een overgangsregeling moeten voorzien als in artikel 4 van verordening nr. 3085/78 ten behoeve van gepensioneerden in het leven werd geroepen.

32 Er zij aan herinnerd dat het Hof in op 4 februari 1982 gewezen arresten (Buyl, 817/79, Jurispr. blz. 245; Adam, 828/79, Jurispr. blz. 269 en Battaglia, 1253/79, Jurispr. blz. 297) soortgelijke middelen heeft verworpen. Ter vaststelling dat de grieven ongegrond zijn, kan met verwijzing naar die arresten worden volstaan.

33 Ten aanzien van de op ambtenaren ter standplaats Ispra toegepaste aanpassingscoëfficiënt hebben verzoekers tweeërlei op het oog: zij wensen het bedrag van de aanpassingscoëfficiënt te zien gewijzigd, omdat het huns inziens moet worden berekend op grond van de kosten welke juist op de standplaats van de betrokkene (in casu: Ispra) aan het levensonderhoud van de ambtenaar zijn verbonden, en die kosten zijn niet zonder meer te stellen op die welke in de hoofdstad van het betrokken land moeten worden gemaakt; in Varese zouden zij in de jaren 1976-1978 veel hoger zijn geweest dan in Rome. In de tweede plaats wensen zij de bij verordening nr. 3087/78 voor Italië op 146,4 gestelde aanpassingscoëfficiënt met terugwerkende kracht tot 1 januari 1976 te zien toegepast.

34 Verzoekers maken met name bezwaar tegen hun salarisafrekening over de maand januari 1979; hun bezoldiging werd berekend op grondslag van ver-

ordening nr. 3087/78, die zij in strijd achten met de artikelen 64 en 65 van het Statuut — betreffende de aanpassingscoëfficiënt —, artikel 24 van het Statuut — betreffende de op de Commissie jegens de ambtenaren rustende bijstandsplicht — het non-discriminatiebeginsel en de regelen die eerbiediging van wezenlijke vormvoorschriften verlangen.

35 Verzoekers voeren dan ook in de eerste plaats aan dat door verordening nr. 3087/78 artikel 64 van het Statuut wordt geschonden, aangezien in de onderzoeken van het Bureau voor de Statistiek der Gemeenschappen, ter bepaling van de aanpassingscoëfficiënt, acht werd geslagen op de levensomstandigheden in de hoofdstad, doch niet op de levensomstandigheden op de plaats van tewerkstelling, gelegen in de provincie Varese.

36 Opgemerkt zij dat de Raad voorheen artikel 64 van het Statuut in die zin heeft opgevat dat daarin met de term „plaats van tewerkstelling" niet noodzakelijkerwijze op de hoofdstad van het land van tewerkstelling wordt gedoeld, doch op de van geval tot geval aan betrokkene toegewezen standplaats. Zo zijn er in 's Raads verordeningen nrs. 1/67/EGKS, 988/67/EEG en 9/67/EGA van 12 december 1967 twee coëfficiënten voorzien, zowel voor Frankrijk (130,5 % voor Parijs en bepaalde departementen en 122,5 % voor het overige gedeelte van Frankrijk) als voor Italië (114 % voor Ispra, 114,5 % voor het overige gedeelte van Italië). Pas later besloot de Raad voor de onderscheiden Lid-Staten met één enkele coëfficiënt te werken.

37 Dit nieuwe systeem is meestal in het voordeel van ambtenaren die niet wonen in de hoofdstad, waar de kosten van levensonderhoud in de regel hoger zijn dan in de provincie. Juist in Italië schijnt dit echter anders te zijn: blijkens het onderzoek van het Bureau van de Statistiek en de gegevens van het Italiaanse Instituut voor de statistiek, zijn de kosten van levensonderhoud te Varese hoger dan te Rome.

38 Blijkens de eigen cijfers van de Commissie, berustend op de uitkomsten van het in mei 1976 door het Bureau voor de Statistiek te Varese verrichte onderzoek — waarbij 230 uitgaafposten in aanmerking zijn genomen (doch niet huren, verwarming en elektriciteit, waarnaar later een onderzoek werd ingesteld) — waren de kosten van levensonderhoud in die provincie 7,66 % hoger dan te Rome. Toen vervolgens ook de uitkomsten in aanmerking werden genomen van de onderzoeken naar het niveau der huren te Varese, werd

dit verschil gereduceerd tot 2,76 %, welk percentage altijd nog een aanzienlijk verschil in de zin van artikel 65, lid 2, van het Statuut oplevert. Blijkens de redengeving van het voorstel der Commissie dat tot verordening nr. 3087/78 heeft geleid, heeft de Commissie ook zelf betwijfeld of wel uitsluitend met de kosten van levensonderhoud te Rome te rade mocht worden gegaan: het aanhouden van één enkele aanpassingscoëfficiënt per land van tewerkstelling, namelijk de coëfficiënt van de hoofdstad, zou de te Ispra tewerkgestelde ambtenaren in een enigszins bijzondere positie kunnen brengen. Volgens de beschikbare statistieken vertoonden de kosten van levensonderhoud te Rome een minder snelle stijging dan voor de streek van Varese werd vastgesteld. Hieruit zou kunnen worden geconcludeerd dat het niveau der prijzen te Rome inderdaad lager is dan te Varese. Zulk een situatie zou zich in de negen Lid-Staten maar zelden voordoen. Gezien de sterke concentratie van ambtenaren te Ispra zou derhalve een specifiek onderzoek naar de prijzen denkbaar zijn geweest, maar de Commissie meende alles bij het oude te moeten laten en hield zich aan 's Raads besluit van 1968, waarin met zoveel woorden naar de prijsindices van de hoofdstad wordt verwezen.

39 Men doet evenwel artikel 64 van het Statuut, volgens hetwelk de levensomstandigheden in de verschillende „plaatsen van tewerkstelling" in aanmerking moeten worden genomen, slechts recht wedervaren wanneer men die term niet slechts op de hoofdstad der Lid-Staten doet slaan, doch ook op de plaatsen waar een voldoende belangrijk aantal ambtenaren en personeelsleden van de Gemeenschappen hun werkzaamheden verrichten.

40 Ondergaan de kosten van levensonderhoud op zulk een plaats van tewerkstelling grotere wijzigingen dan zich in de hoofdstad van de betrokken staten voordoen, dan zullen de instellingen van de Gemeenschap verschillende aanpassingscoëfficiënten moeten vaststellen. Het middel van verzoekers, volgens hetwelk de aanpassingscoefficiënt voor hun bezoldiging op grondslag van de kosten van levensonderhoud in de provincie Varese had moeten worden berekend, is derhalve gegrond te achten.

41 Met betrekking tot de terugwerkende kracht hebben verzoekers betoogd dat verordening nr. 3087/78 met ingang van 1 januari 1976 had moeten zijn toegepast, nu zich in de loop van dat jaar aanzienlijke stijgingen van de kosten van levensonderhoud hebben voorgedaan.

42 Blijkens de rapporten van het Bureau voor de Statistiek de dato 17 en 29 juni 1976 en de door dat bureau op 17 augustus 1976 ingediende nota, zijn de kosten van levensonderhoud te Rome en met name te Varese, met Brussel vergeleken, in 1976 inderdaad met meer dan 2 % gestegen.

43 De Commissie gaf te dezen te verstaan dat in artikel 65, lid 2, van het Statuut, volgens hetwelk de Raad „bij aanzienlijke wijziging van de kosten van levensonderhoud ... binnen een termijn van ten hoogste twee maanden [beslist] welke maatregelen tot wijziging van de aanpassingscoëfficiënt dienen te worden getroffen, en zonodig, of dit met terugwerkende kracht dient te geschieden" aan de Raad implicite de discretionaire bevoegdheid werd toegekend te beslissen of maatregelen tot aanpassing van de coëfficiënten al dan niet met terugwerkende kracht worden genomen.

44 Dit standpunt kan niet worden aanvaard. Artikel 65, lid 2, is niet in die zin te verstaan dat de Raad niet binnen twee maanden nadat zich een aanzienlijke wijziging van de kosten van levensonderhoud heeft voorgedaan, tot aanpassing van de coëfficiënten zou hebben over te gaan. 's Raads bevoegdheid wil volgens 's Hofs arrest van 6 oktober 1982 (Commissie t. Raad, zaak 59/81 Jurispr. 1982, blz. 3329) zeggen dat de Raad heeft vast te stellen of de kosten van levensonderhoud aanzienlijk zijn gestegen en, zo ja, daaruit de consequenties heeft te trekken. Een andere uitlegging zou indruisen tegen de bedoeling van de betrokken bepaling, waarmede men aan alle ambtenaren, ongeacht de plaats waar zij tewerkgesteld zijn, evenveel koopkracht heeft willen verzekeren.

45 Het middel is derhalve ongegrond.

46 De verdere, slechts subsidiair door verzoekers opgeworpen middelen behoeven derhalve niet meer te worden onderzocht.

47 De salarisafrekeningen van verzoekers over de maand januari 1979, voorzover daarin zowel ten aanzien van het bedrag van de aanpassing van de aanpassingscoëfficiënt als ten aanzien van de terugwerkende kracht dier coëfficiënt, slechts uitvoering is gegeven aan 's Raads verordening nr. 3087/78, alsmede de besluiten tot afwijzing van hun desbetreffende klachten, moeten derhalve worden nietigverklaard. Die verordening is op verzoekers niet toepasselijk, voorzover daarin niet de kosten van levensonderhoud te Varese in aanmerking zijn genomen en aan de aanpassing van de coëfficiënt slechts terugwerkende kracht tot 1 januari 1978 werd toegekend.

48 Waar mag worden verwacht dat de bevoegde instellingen de nodige maatregelen zullen nemen om aan dit arrest uitvoering te geven, moet een onderzoek naar de door verzoekers ingestelde schadevergoedingsacties tot een — desnodig — nader te bepalen datum worden uitgesteld.

49 Vóór 15 juli 1983 zal de Commissie het Hof verslag uitbrengen over de tot schadeloosstelling van verzoekers genomen maatregelen. Verzoekers zullen in staat gesteld worden daarop te antwoorden.

HET HOF VAN JUSTITIE (Eerste kamer),

verklaart voor recht:

1. **Het beroep wordt verworpen, voor zover het is gebaseerd op de gestelde onwettigheid van 's Raads verordeningen nrs. 3085 en 3086/78.**

2. **De salarisafrekeningen van verzoekers over de maand januari 1979, voor zover daarin ten aanzien van het bedrag van de aanpassing van de aanpassingscoëfficiënt alsook ten aanzien van de terugwerkende kracht dier aanpassing slechts uitvoering wordt gegeven aan 's Raads verordening nr. 3087/78, alsmede de besluiten tot afwijzing van hun klachten, worden nietig verklaard. Verordening nr. 3087/78 is op verzoekers niet toepasselijk, voorzover daarin niet de kosten van levensonderhoud te Varese in aanmerking zijn genomen en aan de aanpassing van de aanpassingscoëfficiënt slechts tot 1 januari 1978 terugwerkende kracht is toegekend.**

3. **De Commissie zal het Hof vóór 15 juli 1983 verslag uitbrengen over de maatregelen die ter uitvoering van dit arrest zijn genomen.**

4. **Voor zover de door verzoekers ingestelde schadevergoedingsacties nog onderzoek behoeven, wordt dit tot nader te bepalen datum uitgesteld.**

5. **De beslissing omtrent de kosten wordt aangehouden.**

O'Keeffe Bosco Koopmans

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 15 december 1982.

Voor de griffier

J. A. Pompe

adjunct-griffier

De president van de Eerste kamer

A. O'Keeffe

CONCLUSIE VAN DE ADVOCAAT-GENERAAL F. CAPOTORTI

(zie zaak 158/79, blz. 4404)